

Мамаев курганга - кырачайлы бла малкърарлы аскерчилеге сын таш

Ахыры. Алы 3-чү бетдеди.

Ахырында сын ташха голле салганды. Бу сыйлы жумушу МВД-ны Волгоград академиясы курсантлары Батчаланы Русиян бла Илья Зоркин толтурганды. Эсгертедиз: «Славын сынма Карачай и Балкари, прошедим ад, ценю жизней отовощив Сталинград...» деген жазуулары у Учкени эпни биринчи номери школуну тарадан устануу Чотчаланы Аминат кыраганды.

Быйлайда бир шартны белгилеге тийишлиди - сын ташда Сталинград ючюн, сөрмөшөдө өлгөн жерлештеринин аттары алыкы жазылмаганды. Алай жуук заманда архивдеде ол жаны бла керекти шыл тамамлангандан сора ол тизме жерин табырдыкы.

Урушун тарыхын толтурдиген сөрмөшө
Андан бери жетиши жыл озган эсе да, совет халкыны жигитили унутулмаганды. Сталинград ючюн юрөш 17-чи июльда

башланып, 1943 жылны экинчи февральдан башланганды. Ол сөрмөшөлерини кылгозо эм алааны узундуктарына, урушхан адмаланы бла хайырланылган техниканы санына көре битеудун тарыха эм уллуду. Ол Экинчи дуня кызауатыны барыун толтурдигенди, андан сора немис аскер, чабуулу кыюп, кыруулангыч кычкен эди.

Анга Совет Союзуну бла Германияны жанындан эки миллиондан аслам аскерчи кыатышканды. Мында бизиникиле «Уран» операцияны кезиунде эки немис, эки румын эмда бир италиялы армиялары ууатханды. Урушхан аскерчиле жети минутдан бир кунде дери жашагандыла, не да жоккогандыла, не да жаралы болуп, кызауатдан чыккычкы.

Бюгонюккө белгиле бола турган эсепке көре, анда бир миллион 129 миңг инсан кырылганды, Волгоградта уа бир миллион 28 миңг адам жашагычкы. Курган а Сталинградны кыруулаган 34 505 аскерини кыабыры болганды.

Мында, башда айтылганыча, бизни көп жерлешибизни жашауу юзюлгөнди. Жыйрма миңден аслам кырачайлы бла малкърарлы аскерчи (ол а халкындан хар бешинчи адам) фронтта кеткен эди. Аланы бир кесеге Волганы жагыаларында да урушханды. Бизге белгиле болган тайай тукумуну айтырды болукду - Готдюркеланы, Кудайланы, Ахшаккылыны, Теммоланы, Бёзоланы, Моллаланы, Бийчеккуланы, Бечелланы, Холамханланы, Езданланы, Джужкылыны, Чотчаланы. Аланы толук тизмелери быйтыр басмаланган Стенинградчючюн сөрмөшөгөнени Эсгеруу киталларында барды.

Жерлештеринин жыйылыуу
Митингден сора анга кыатышханла барысы да Волгоградны тийресинде орналган солуу комплекседе жыйылган эдиле. Алагы анда жашаган жерлештерибиз алакат кыонакбайлык этгенди. Таматала алгыш аиде, жаш адамла төпей-юкө, заманларын заууклуу өтдюргенди. Аланы жылары бла кыарындаш-

ла «Ас-Алан» халк ансамблини солисти Тауекеланы Алим бла «Эльбруссидин» активисти Салям кууандыргычкыла. «Балкари» ансамбли да миллет тепсеуери бла жыйылгандыны келерине жеткенди.

Кыонаклагы, андан сора да, шахарны аруу жерлерине, белгиле музейлерине аскерини да кыурагланган. Мында аланы эсеринде көп заманга пароходда Итил сууда круиз кыаллыкды. Сейригиги бла океанариумга баруу да андан артка кыалмаганды. Мында аруулукта деп өсдюрюлгөн чабакчыкыладан башлап акулалагы бла сарыуклеге, жыл санлары жуз жылдан атлаган таш макъары, якут тилдеде да басмаланганды. Ала бешинчиге өткен жашауу көп торло жаңыуарланы көрюрге болук эди. Волгоградга жолуулуугуз бу булай иги, унутулмазлык халда кыурагланган эди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.
Нальчик-Волгоград-Нальчик.

БАСМА

Созайланы Ахматны назмулары - Якутияда жыйымдыкыда

Озган ёмюрно ахырында улпу кыраланы чачылганы културагы, литературагы, экономикагы, баша сфералагы да келтирген хатаны ёнелген кыйынды. Көп жылы ичинде кою алган шөүлүк энди бурундан келген керекиси затха төгөлгөп кыалганды.

Алай ол заманланы илгеннен, аладан кыалган ахчы төрөлени жаңгыртаргыга союнгөне да барды. Ала асламында маданиятны, адабиятны келечеридиле. Кыармашап, бу ишчи кыюлга алып, кыраланы республикаларында алгынны кыарындаш халкылары жазычулары китапна чыгардыла.

Аладанды Якут шахарда басмаланган «Позитивские голоса России» деген цикледе «Стихи народных поэтов» деген жыйымдыкы да. Ары баша усталаны назмуларыны санында малкърарлы автор Созайланы Ахматны бир кыулу чыгармасы да киргенди.

Аны жарашдырган, ал сезон да жазган поэт Н. Лугиновду. Ол быйлай сөзө бла башланады: «Бар эди бизни демениги литературабы, бирге бир барзада барган, хар халкыдан да кесини

алтын башлы будайы кибики, келечки болганды багылы атлары бла. Ала Михаил Шолохов, Абай, Чингиз Айтматов, Александр Твардовский, Леонид Леонен, Эдуард Гамзатов, Мустай Карим...» Расул жазычуларыны юбилейлерине, башха байрамалагы да кыошу регионладан, башха жерден да сыйлы кыонаккыла

назмударын П. Максимова кёчюргенди. Бир бетде чыгарманы кыраганды. «Ата кыюла», «Эрттен назмула», «Анам гыржын бишере», «Ананы кыагыты» эм башхала киргенди бери, битеу саны жетидиле. Энди якуту окуучу аны назмуларыны коюу бла бизни халкыны юсюндөн бир кесек халары болуккыду, ол да, башха миллетча, кесини кыадырында кычмай, жашау эте келгенине тоюшорюккыду.

Китапта дагыгыча удмурту В.А.Р. Сергини, алтайлы Бронтой Бедюровону, башкирли Радий Бижаевени, татарлы Ренат Харисини, бизни республиканы шөүлеланы чувашлы Валерий Тургайны бла аварлы Магомед Ахмедовну, башхаланы да назмулары бардыла. Ала да, хар замандача, ёмюрлөк темалагы жазардыла: жерде мамырлыккыны, аруулуккыны саклагарга чакырылдыла, сойкылыккыны да отурлулууга бюгонюккө кёздөн кыардыла. Мындан ары да быйлай жыйымдыкыла басмалана турурла деп ышанабыз.

Жаңгы китаны юсюндөн айтханда, анда Созайланы Ахматны

САРАККУЛАНЫ Асият.

Сабийле суюнюп келген жер

Нальчички эм аруу жерлеринден бири аны солуу парккыды. Мында көп торлоу аттракционла бардыла. Алада сабийле учкыдыла, заманарын заууклуу өтдюрдиле. Ол алай болур ючюн, аны ишчилери колленгенге бет жарыкты төбөйдиле, кеслерин кыалай жюрюрге керекисин юйретедиле эм, кыатларында сакылап, ала ачымазга кыардыла.

Паркны алай ишчилеринден бири Бечелланы Аслижанды. Ол кыарган карусельде торло-торло жаңыуарланы, кыанталылары гинжилери барды. Сабийле бери бек суюнюп келедиле, ала жерлерине олтургандан сора чарх аланы төгөрөк бурды.

Аслижан мында төрт жыл ишледиле. Быйлайда балаларын солухлана анга ырыздыла.

Билим берүү

Бешинчи классны окуучулары - кадетле

Чегем району Зөвданий Билим берген школунда биринчи кере энчи кадет класс ачылганды.

Саулай да ол класска 24 окуучу барды. Ала бешинчиге өткен жашау бла кызылганды. Бери уа школчулары кыалай окууганларыны, кыалай жетишимлери болганыларыны, ата-аналаны эм кеслерини ырызлыккыларына көре алгандыла. Жаш кадетлени көбюсю аскерге кыулук этгенлени сабийлеридиле. Алай эсе уа, ол төрөни андан ары бардырылдыла.

Битеулю билим берген пред-

метледен сора да, кадетле энчи аскер дисциплиналы окуучукудула. Аланы санына уа Ата журтуну тарыхында, правооветиянда, аскер топографиянда, медицина болушукту этюдун кыошак халда бардырылдыкы дөрсө да киредиле.

Бир-бир практика дөрсө Зөвданийини 37/23 аскер бөлуюмуну мурдорунда болуккыдула. Мында кадетле сауут-сабаны, аскер техниканы эм энчи керек затлары торло-торлолору бла шатыгы рейленириклиде. Аланы ушкундан атарга юйретир ючюн а, ол торлоу андан ары бардырылдыла.

Бу классда энчи сайланган

педагогга бла отставкадагы аскерчиле дөрсө берилди. Окуу жыл башлагандан сора уа жыйылуу бардырылдыкы. Аны кезиунде кадетле аскер эм энчи хазыркыны юсюндөн предметилен билимдерин көргөзюккөдө.

Алагы деп энчи хар кунден эм омакыккыга кирча форма этиликди. Келир заманда ала кеслерини билимдерин аскер окуу уйренигенде, кафедралада эм РФ-ни Саууланган Кючлеринде кыулук бардырган кезиундерде хайырланалыкыдыла.

Бизни корр.

Баш редактор АТТАЛАНЫ ЖАМАТ

РЕДКОЛЛЕГИЯ: БЕШПАЙЛАНЫ Муталип (баш редактору оубунсары) КЪОНАКЪЫЛАНЫ Хасан (баш редактору оубунсары) ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жаууны секретары) ТЕКУЛАНЫ Хаита (жамауат политика бөлуюмю таматасы)	ТЕЛЕФОННА: Редактору ирмөнүйы - 42-63-41 42-38-21, 40-04-82 Жууалы секретары - 42-66-85 Секретары - 40-93-62, Корреспонд - 42-63-52.
РЕДАКЦИЈАНЫ БЕЛЮМЛЕРИ: Жамауат-политика бөлуюм - 42-67-68, 42-24-02. Экономика бөлуюм - 42-75-82. Култура бөлуюм - 42-75-82. Социалныи политика бөлуюм - 42-66-76, 40-59-18. Жаңылыккыла эм спорт бөлуюм - 40-93-39, 42-66-71. Письма эм редакция бөлуюм - 42-73-94. Тилмаччы бөлуюм - 47-31-28. Сурат алымуу - 42-68-72. Букалтерия - 42-30-87. Операторла - 40-28-49, 42-39-65.	Билириу Ишлерге чакырабыз Кыабарты-Малкър Республиканы почта баймакыкларыны Федералныи управлениясына дайым ишлерге почталыонна керекчи. Бу адрес бла сөлөшүгүз: Нальчик шахар, Шөгөнчүк алы проспекти, 14, 4-чү этаж, кадарыла бөлуюмю. 76-01-60 нөлдө 76-01-07 телефонна бла сөлөшүргө болуккысуз.

Сюл

Терслигине жолуккыдурулганды

Терк район суд Бөлөгинское элде жашаган 30-жыллык Р. В. Максидовну РФ-ни Уголовный кодексиини 222-чи статьясыны 2-чи кесигине көре терсвинтени (алгандан келишип, бир кыулу адам болуп, чачдырылуучу затланы эм устроившоланы, патронлары алгачлары эм сакылаганыны ючюн) тоюге санаганды. Ондагы РФ-ни Уголовный кодексиини 228-чи статьясыны 2-чи кесигине көре да жууалха тартылганды (наркотик затла алып, аланы сатарга юйюнде сакылаганы ючюн). Судно оюнуна көре, Максидов эки жылга бла бир айны битеулю низамы болган колонияда тутмакчылыккы синарыкыды.

Тинтулени кезиунде эм суд бола туруп тохташдырылганыча, ол республиканы жеринде бандит кыууланы сауутла бла жалчытып турганды. Аманлыккычыла

РФ-ни Конституциясын зор бла толурдигир мурат этгенди, кырал власти органдарыны келечилерини, право нызамны кыулукчуларыны жашауларына кыоруу салгандыла.

Бу адамны жашаган жерин кыармагында көп сауут, патрон, ол санда гранатомет, чачдырылуучу устроившолго керекли затла, ала бирге уа наркотикле - героин эм марихуна - табылганды.

Максидов судде сауутланы бандитке кыалай беруюсюонно амалын ачыклаганды эм анга аланы Кыабарты-Малкърары жеринде бандит кыуулуга сауутла талдыруучу А.А. Мамрешевден алычурун айтханды. Ол банди кыуууну уа 2013 жылда март айда кою структурала жош этгенди.

Россеини ФЭС-сыны КМР-де управленийсыны пресс-службасы.

Къоркыуулу махтанчакылыккы

Россеини МВД-сыны «Кырал автотинспекциясыны статистиканы көре, 2013 жылны алты айында авариялада 461 адам өлгенди, 3960 адам кыулу тапханды. Не сейр эсе да, ол кадар хатаны жарымы июнь айда болганды. Алада 208 адамны жашау юзюлгөнди эм 1776-сыны сауутуулар заман тошгонди.

Мототранспорт жюрютгенден бла аланы пассажирлеринден авариялада өлгөнлени, ачыгыяланы санын азайтууна баш мадварлардан бирлери - алагы жолда айлануучу жорукчуларын юйретуу бла бирге ала мотоциклкы мине туруп, борчу халда темир бөркө киерлени кыаты эсгертиуду. Ол заманда кыйын халга тоюшгөн кеслерин өлөмдөн сакыларыкыдыла, аз ачыркыдыла.

Мотоциклде, мопедледе эм скутерледе бек алгы жаш адамланы жашауларына къоркыуу тошди. Ала омаккы кобюбз, кесибизни жигиттигибизни къоркыуу тоштебиз деп, не темир бөрк киймедиле, не жоруклары сан этмедиле. Аны ючюндө мототранспорт жюрютгөнлени арасында конкурс бардыруу, алагы мардаланы тоюшкюндө, темир бөркелени кийгенде аз ачыгыяланын алгыларга себелки этерик бу биз башда айткан кампанияны бардыруучу алай уллу магыана берилгени.

ГИБДД-ны кыулукчулары республикада скутерлени, мотоциклени водителлерини арыларында таймай алгылатуу иш бардырылдыла. Жол-патруль постлада социалныи реклама кыууралыккыдыла, жаш адамланы арасында къоркыуу жоруоно юсюндөн ушаккыла бардырылдыла. Сентябрде низамлы мотоциклистени агитация иш бардырыл кыууум узак жолга тизилип барлыккыдыла, кыайтып Нальчикке келдикиле.

«Къоркыуусу жоруу» деген жамауат организация тоюшкюнсөй конкурс бардырады. Анга ким союсе да кыатышыркыды. Ол быйлай 15-чи сентябрьге дери барлыккыды.

РЕДАКЦИЈАНЫ ЭМ ИЗАТЫЛАНЫ АДРЕСЫ: 360000, Нальчик шахар, Ленин алы проспекти, 5 элэктрон почта: elbr_50@mail.ru	ГАЗЕТИ БАСМАГА КМР-ни Асламыла информация органы, жамауат эмди ин организацияны жана би министерствонуи комюентер службагы халар эткенди. Газет «Тетраграф» ООУ-ну типотрафиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин алы проспекти, 33 Газетини келерине талдыруучулар КМР-ни почта сыякыны федералныи управлениясы жууалдыла. Телефонна: 76-01-28, 76-01-10 Газетини розницага салуу ючюн КМР-ни «Роспечать» акционер обществосы жууалдыла. Телефон: 42-69-34	Номерге графике көре 19 00 сагытта кыюп салынады. 20 00 сагытта кыюп салынганды	ГАЗЕТИН ИНОМЕРИ ЧЫГАРГАНАЛА: Байсыланы Маризят - дежурный редактор; Кетечинданы Зульфия - жууалы секретары; Зөвданий Илья (12-чи бетте), Акушуланы Феруза (3,4-чю бетте) - корреспондери. Тиражы 2660 экз. Заказ № 2268
--	--	---	--